

Feda Vukić

DESIGNING

MODERNITY

Oblikovanje

DESIGNING MODERNITY, The Arts of Reform and Persuasion 1885-1945.

Jedna od najvećih (ako ne i najveća) svjetskih kolekcija posvećenih povijesti oblikovanja funkcionalnih predmeta i vizualnih komunikacija nalazi se u sklopu Fundacije Wolfsonian u Miami Beachu. S pedesetak tisuća kataloških jedinica u zbirci i bibliotekom od preko dvadeset i pet tisuća naslova ova je zbirka jedinstven primjer muzejsko-istraživačke ustanove koja svoj stručni fokus koncentrira isključivo na povijest dizajna u zapadnoj Europi i Sjedinjenim Američkim Državama. Knjiga *Designing Modernity* promovirana je u studenom 1995. prigodom otvaranja stalnog postava Fundacije u njihovoj zgradi na Washington aveniji u Miami Beachu. I otvorenje stalnog postava i knjiga svakako su vrhunac gotovo petnaestogodišnjeg djelovanja Wolfsoniana, sabiranja, konzervacije i restauracije, kataloške obrade i znanstvenog proučavanja predmeta nastalih u periodu od 1885. do 1945. Valja napomenuti da zbirka Fundacije sadrži trodimenzionalne predmete, grafike i postere kao i knjige od kojih je nemali broj iznimne bibliofilske vrijednosti, a velik broj jedinica sadrži i kolekcija ephemeræ: različite vizualne komunikacije poput reklamnih brošura, prospekata, kataloga ili pak poštanskih maraka. Zbirka je, kao i cjelokupna Fundacija, nastala na sredstvima i trudu utemeljitelja Mitchella Wolfsona mlađeg, čiji je kolekcionarski interes ponajviše profilirao njezin karakter i koji je oko projekta stalnog postava i prateće monografije okupio najznačajnije američke i europske stručnjake.

Fundacija danas ima i Istraživački centar opremljen najsuvremenijim sredstvima za lako pretraživanje baze podataka.

Svojevrsan hendikep smještaja fundacije na jugu Floride, dakle izvan glavnih središta akademskih istraživanja povijesti dizajna, sada je potpuno nadomješten objavljivanjem reprezentativne monografije koja predstavlja svih 256 predmeta u prvom stalnom postavu Muzeja fundacije i donosi obilje pratećeg dokumentarnog materijala. Dapače, pomalo bizaran kontekst u kojem se Fundacija nalazi doista je prednost jer Wolfsonian je već sada najveća kulturna institucija čitave Floride i zasigurno jedna od važnijih u Sjedinjenim Američkim Državama. No najvažnije su činjenice u stjecanju toga laskavog statusa svakako bile otvaranje stalnoga postava i prateća monografija. Stalni postav predstavlja malen ali reprezentativni izbor iz kolekcije pod nazivom „Umjetnost reforme i nagovaranja 1885-1945.“, dok knjiga predstavljenome daje nadnaslov „Oblikovanje moderniteta“. Stalni je postav koncipiran tako da jezgrovito predstavlja temeljni interes zbirke - funkcionalne predmete i vizualne komunikacije nastale u prijelomnom periodu kraja devetnaestog i prve polovice dvadesetog stoljeća, dakle u razdoblju koje je još Rayner Banham definirao kao „prvo strojno doba“.

Temeljni je interes zbirke pokazati nastanak i sazrijevanje moderne kulture kroz predmete kao izraze i simptome, pri čemu se cjelokupni postav izložbe, kao i knjiga, sastoji od tri dijela. No, valja napomenuti, kako bi se lakše

moderniteta

names and Hudson, The Wolfsonian Foundation, urednik Wendy Kaplan, New York-Miami Beach, 1995.

jednom riječju opisalo sve ono što inače zahtijeva čitave pasuse definicija, u izložbu i knjigu uvodi se kao glavni termin „modernitet“ - tehnički pojam koji obuhvaća ne samo one socijalne, ekonomske ili političke uvjetovanosti moderne industrijske kulture, nego i estetsku komponentu, koja se u navedenom periodu formirala kao posebna vrijednost epohe, odnosno kao ono što se danas uvriježeno naziva moderna ili modernistička umjetnost ili čak senzibilitet. Dakako, pojam modernitet dosad je uglavnom bio svojstven znanosti o društvu, i to poglavito u krugovima njemačke teorije i kritike, ali od ove monografije, zahvaljujući i tekstualnim priložima niza značajnih (mahom anglosaksonskih) autora, pojam se „modernitet“ lako koristi i u povijesti dizajna, i to kao jedan od ključnih termina cjelokupnog područja.

Utoliko se već sada može procjenjivati doseg stalnog postava Fundacije Wolfsonian i monografije *Designing Modernity*, jer temeljna namjera autora postava (kustosa Fundacije) i tekstopisaca u knjizi nije skrivala pretenzije da sustavno pojasni fenomen oblikovanja (dakle - dizajna) funkcionalnih predmeta i vizualnih komunikacija kao najznačajnije umjetnosti moderne epohe. Jasno, s tezama autora izložbe i knjige moglo bi se polemizirati, počevši od vremenskih određenja jer, jasno, moderna bi se epoha, ovisno od dioprije motrenja, mogla vremenski definirati još na barem tri načina. Ipak, vrijeme koje zahvaćaju, autori izložbe i knjige vrlo precizno opisuju, dijeleći cjelokupni period na tri „faze“, odnosno na tri temeljna motiva moderne kulture, koji se dobrim dijelom poklapaju i s kronološkim slijedom događaja. To su: Suprotstavljanje modernitetu, Slavljenje moderniteta i Manipulacija modernitetom. Uvodeći tri osnovna dijela izložbe, autori naznačuju i tri problemska segmenta knjige, od kojih svaki zasebno ima značenje novog uvida u područ-

je koje se dosad obuhvaćalo istraživanjima u sklopu povijesti moderne umjetnosti, povijesti dizajna i vizualnih komunikacija, povijesti propagande i reklame ili pak ekonomske i socijalne povijesti. Sam naziv izložbe „Umjetnost reforme i nagovaranja 1885. - 1945.“ naglašava metodički presjek kroz različite povijesne discipline, a sve sagledano pomoću formalne i sociološke analize funkcionalnih predmeta i vizualnih komunikacija iz zbirke Fundacije. Suprotstavljanje modernitetu, prvi dio knjige, donosi studije o romantičnom nacionalizmu u dizajnu (Wendy Kaplan), njemačkom dizajnu i nacionalnom identitetu (Laurie A. Stein i Irmela Frantzke), dekorativnoj umjetnosti u Amsterdamu (Ellinoor Bergvelt) i modernom dizajnu i nacionalnoj svijesti (Paul Greenhalgh). Osnovna je tema, dakle, potraga za nacionalnim identitetom u sklopu industrijalizirane kulture kao i oživljavanje ideala manufakturne i maloserijske proizvodnje u kontekstu bezlične serijske produkcije funkcionalnih predmeta na kraju devetnaestog i tijekom prve polovice dvadesetog stoljeća.

Slavljenje moderniteta, drugi dio knjige, ispunjen je tekstovima o „domesticiranju“ estetike moderniteta u zapadnoeuropskoj kulturi dvadesetih i tridesetih godina ovoga stoljeća (Jeffrey L. Mickle), o „kovanju“ modernističke estetike talijanskog dizajna predmeta od metala u prvoj polovici dvadesetog stoljeća (Irene de Guttry i Maria Paola Maino) i o klasicističkim tendencijama u talijanskom međuratnom dizajnu (Marianne Lamonaca). Ovaj dio knjige, dakle, problematizira dizajn dvadesetih i tridesetih godina između avangardnih i tradicionalističkih odrednica tehnike i estetike.

Manipulacija modernitetom, treći dio knjige, problematizira relacije dizajna i političke, propagande i to esejima o dizajnu u fašističkoj Italiji (Dennis P. Doordan) i u međuratnoj

Njemačkoj (John Heskett) te o motivu radnika u njemačkoj, talijanskoj i američkoj umjetnosti tridesetih godina (Bernard F. Reilly mlađi). Struktura knjige nedvosmisleno ukazuje na ishodišno motrište i koncepciju izložbe, a to je očito pokušaj razlaganja osnovnih „motiva“ moderne kulture, ovdje postavljene kao fenomen „moderniteta“. Ti „motivi“ jesu otpor, prihvaćanje i instrumentalizacija moderne kulture kao tri vrste stava prema izazovima suvremenosti u periodu što ga zahvaćaju knjiga i izložba. Ti stavovi analiziraju se kao sklop ekonomskih, socijalnih i političkih datosti, a pomoću izloženih i u knjizi predstavljenih funkcionalnih predmeta te vizualnih komunikacija.

Knjiga *Designing Modernity*, dakle, kao i stalni postav Fundacije Wolfsonian, nudi jedan drukčiji pogled u povijest dizajna moderne epohe, i to različito od dosadašnjih historiografskih pokušaja, koji su odreda biologistički tumačili modernitet kao neprestanu tendenciju tehničkog i estetskog usavršavanja društva, a dizajn kao jednu od funkcija toga procesa. Novina metode pristupa u ovoj knjizi jest slojevitost tumačenja, s posebnim naglaskom na različitost poticaja koji su u etički pozitivnom i negativnom smislu, kako u avangardnom, tako i u retrogradnom odnosu prema realnosti, stvarali pretpostavke za nastanak i život funkcionalnih predmeta i vizualnih komunikacija u tom ekonomski i politički složenom vremenu zapadnoeuropske kulture. Ova knjiga stoga daje nemale prinose boljem poznavanju moderne kulture kao i razumijevanju pozicije dizajna izvan stereotipa uvriježenih u tom segmentu povijesnih istraživanja. Dakako, povijest oblikovanja funkcionalnih predmeta i vizualnih komunikacija još je mlada disciplina, kojoj nedostaje dovoljan vremenski odmak od proučavane materije kako bi se zauzeo dovoljno kritički stav. U tom smislu knjiga *Designing Modernity*, kao i cjelokup-

na misija Fundacije Wolfsonian, daje poticajan primjer ograničavanjem područja interesa na vrijeme do kraja drugoga svjetskog rata, jer to doista jest period koji se u povijesnom smislu može tretirati dovršenim.

Ne treba dvojiti da će oko pojedinih stavova i teza iznesenih u knjizi biti dosta polemiziranja tijekom narednih godina, poglavito kada je riječ o relacijama između dizajna i politike, no referencije autora svakako garantiraju dovoljno ozbiljan temelj za svaku buduću raspravu. Već se sada, međutim, može zaključiti da će stalni postav zbirke Fundacije Wolfsonian i knjiga *Designing Modernity* biti narednih godina značajna sredstva za proučavanje povijesti dizajna na jedan slojevit i bitno nov način.

Summary

Feđa Vukić: *Designing Modernity*

The book „*Designing Modernity*” was promoted in November, 1995, as the accompanying monograph for the permanent exposition of the Wolfsonian Foundation collection in Miami Beach. By analysing the representative selection of exhibits from the collection, the book offers a new and very complex approach to the study of the design history of functional objects and visual communication in the period between 1885 and 1945. Contributions of important historians have been structured in three parts, thus clearly stating the concept of the exposition: *Confronting Modernity*, *Celebrating Modernity* and *Manipulating Modernity*. These three entities have been presented as basic „motives“ of modernity, that is, as technical and aesthetic expressions of social, economic and political incentives, which have been decisive for the meaning and purpose of design, either in positive or in negative sense.